

YENİ UFUKLAR

Koca Adam	Orhan Kemâl
Mavi Yolculuk	Azra Erhat
Sersemeler ve Kötüler	Paul Eluard
Bir Zafer Üstüne	Paul Eluard
Bir İkimiz	Paul Eluard
Yeniden	Paul Eluard
Şiir Boylarında	Oğuz Arıkanlı
Umutsuzluk Kaynağı	Orhan Duru
Su Dolabı	B. Brecht
Tarlasına İlgilenir Köylü	B. Brecht
Okuyan Bir İşçinin Sorunları	B. Brecht
Öğrenime Övgü	B. Brecht
Macbeth	W. Shakespear
Genç Sanatçının Gençlik öfkesi ..	İhsan Atar

YENİ UFUKLAR

Aylık sanat, düşün
dergisi

Kurucusu :

Orhan Burian

o

Sahibi : Hadiye Tolun,
Yazı işlerini fiilen idare

eden : Oğuz Arıkanlı.

İdare yeri : Boyacı Ah-
met Sok. Nuribey Han,
oda 13 Çemberlitaş,

İstanbul

o

Yazışma ve Havale
adresli :

P. K. 1034

Galata — İstanbul

o

Abone :

Yıllık 12 TL.

Altı aylık 6 TL.

o

Bu sayıyı hazırlayan :

Vedat Günyol

o

Basıldığı yer :

Kutulmuş Matbaası

İstanbul

U F U K L A R

AYLIK SANAT, DÜŞÜN DERGİSİ

Kurucusu :

ORHAN BURİAN

Cizgilerle :

Koca Adam

Orhan Kemâl

Onu ilk önce hangi yıl, nerde, ne zaman gördüm ?

İyice hatırlıyamıyorum ama, galiba Bedri Rahmi Eyüboğlu'nun Salıpazarı'ndaki evinde. Yıllarca önceydi, İstanbul'a Çukurova'dan yeni göç etmiş sayılırdım. Gene bugünkü gibi, ekmek parası için koş oraya koş buraya. Dehşetli yorgun, Bedri'de soluğu almıştım. O, yâni Hâlikarnas Balıkcısı, ekmek ardında koşanların güneş yanığı, kuru yüzü, güneşte yer yer sararmış darmadığını saçları, güleç yüzü. Bedri tanıtınca kendime gelmiştim. AGANTA BURİNA BURİNATA'nın, daha sonraları da sıra sıra kitapların sahibi.

Bir büyük şairimiz onun için :

— Deniz ve deniz şiirini onun kadar kudretle verebilen bir ikinci yazarımız yok, demişti.

Evet, bütün gün ekmek ardında koşmaktan haraptım o sıra. İşsizlik, parasızlık, ev kirası, kaynayamayan tence-re derdi, şu bu... İçim kapkaranlıktı. Bedri'ye uğrayışımın sebebi sadece dost yüzü, dost lâkırdısıyla ferahlamak de-

gil, Bedri ile bitecek bir işimin ne olduğunu öğrenmekti. O zamanlar Şehir Tiyatrosunun ünlü Talât'ı sağdı. Bedri de bir akşam Balyoz sokak'taki atölyesinde beni onunla tanıştırmıştı. Piyesler yazdırmalarını filân söylemişti ya, benim piyes falân düşüncecek sıram değildi. Dört beş lira gündelikli bir iş arıyordum. Ne işi ? Ne işi olursa olsun. Nitekim Talât, utana utana :

— Aksesuvarcı yardımcılığı var ama bilemem ki.. demişti.

— Nedir o ?

Piyeslerde kullanılan eşyayla ilgili, bir çeşit hamallık !

Sonraları o da olmamıştı ya, maksadım bu değil, Hali-karnas Balıkçısı ile tanıştığım o gece, bu aksesuvar yardımcılığı işinden ne haber çıktığını öğrenmek için uğramıştım Bedri'ye.

Bedri bizi birbirimize tanıştırdı. Ben onu çoktan tanıyordum. O da beni tanıyormuş. Hoş beş.. Balıkçı anlatıyordu. Balıkçıyı uzun uzun, zevkle dinlemiştim o gece. Sonraları birkaç sefer daha buluştuk, konuştuk. En son Sabahattin Eyuboğlu'larda. Neler anlatmıyor, neler bilmiyordu ! Onu dinlerken insan ister istemez bir iki bin yıl önce sine gider. Bu adam, bu koca, kocaman adam sanki Sokrat'lar, Eflâtunlar devrindenberi yaşıyor. O devirlerde, bütün o ünlü kişilerle arkadaşlık ediyordu da, Balıkçı'ya kalışlık edip öldüler. Hem de bu kalışlık dün, ya da evvelki gün oldu !.

Eski Yunan, eski Roma, eski Mısır Balıkçı'nın gezip dolaştığı, eski Yunan, eski Roma, eski Mısır halklarıyla el ense çektiği, Eflâtun'la bilmem hangi konu üzerinde sıkı bir tartışma yaptığı yerlerdir.

Bana bunları MAVİ SÜRGÜN hatırlatmadı sadece. AGANTA BURİNA BURİNATA'yı, ÖTELERİN ÇOCUĞU'nu ne bileyim, hikâyelerini okur, daha çok da onu dost meclislerinde dinlerken hatırlar, düşünürüm. Bu düşünceyi, böylesine geniş, böylesine tarih içinde gerilere uzanan kocaman düşünceyi bana veren ne ? Kitapları mı ? Kendisi

mi ? Galiba hem kitapları, hem de kendisi.

Sözü ÖTELERİN ÇOCUĞU ile MAVİ SÜRGÜN'e getirmek istiyorum.

Dikkat ettim, Balıkçı sevmediği, sevmediği şeyleri anlatmak zorunda kaldı mı, acemileşiveriyor. O kadar ki, dili dolaşüyor, sık sık tökezliyor, hattâ doğru dürüst tümce bile kuramıyor. ÖTELERİN ÇOCUĞU'nda bu zaafılar yer yer var ama MAVİ SÜRGÜN'ün daha çok da başlarında, İstiklâl mahkemesi ile ilgili bölümleri âdeta ifade beceriksizliğinin şâheseri. Belli ki İstiklâl mahkemesi ve İstiklâl mahkemesiyle ilintili hiçbir şey Balıkçıyı açmıyor. Ama onu açmıyan yerleri geçip de havasına girdiniz mi, Balıkçı olanca ihtişamıyla ortaya çıkıyor. İlk şimşek, ilk yıldırım bir tren kompartmanında çakıyor. Birbirine denk bir delikanlıyla güzel bir köylü kızının bakışlarında, ama tam yerinde, tam zamanında öyle bir şimşek çaktırıyor ki, insan Şiraaaak ! sesini duyuyor. Bu, aşkın kudretini korkunç bir ifade hamlesiyle vermenin belki de şâheseri. Şimdi nerde genç, güzel ve yakışıklı çiftlere rastlasam bu şimşegi ve bu şimşegin şakırtısını görüp duymağa çalışıyorum ama, nerde ? O tren kompartmanında o kızla o delikanlının bakışlarında gerçekten böyle bir şimşek çaktı mı ? Çakan şimşegin şakırtısı kompartmanı kapladı mı ? Yoksa Balıkçı'ya mı öyle geldi ?

Yaşar Kemâl'in İNCE MEMED'i için de çok şeyler söylendi :

Böyle şey olmaz !

Eşkiya örfü âdetleri falân filân şöyledir, böyledir.

Renkler cümbüşünden ibaret. Eşkiya aslında kötü insandır, kalleştir. Sonunda eşrafa, zenginlere kul köle olur.

.....
.....

Yanlış değil belki, doğrudur ama, ben İNCE MEMED'i, Yaşar Kemâl'in yâni yaratıcısının niyeti olarak düşünüyorum. Gerçekten böyle veya değil. Yazarı bunu böyle görmüş, böyle istemiş, böyle olmuş !.

Bunun gibi, Balıkçı'da da aşkın şakırtısı, gümbürtüsü, uçsuz bucaksız mavi enginlerin senfonisi vardır. Nitekim Balıkçı, Bodruma sürgüne giderken korkunç bir deniz ölemi içindedir. Taa yolların sonu Bodrum'a varır ve Balıkçı bir tepeden birdenbire denizi görürverince -Bu tâbiri kullanmamı bağışlayın- ilâhlaşır, ilâhlaşırverir. İnanmazsanız bakın :

«....

Eh nihayet yokuşun tepesine gelmiştik. Yolcular : Nerdeyse Bodrum görünecek, dediler. Yüreğim çarpıyor. Kaç aydır buraya gelmeğe uğraşıyordum yahu. Tepedeki bir dönemeci dönünce, «şırak»-«gütür» diye Arşipelin koyu çividisi ölçülmez açıklıklara kadar yayılıverdi. Hâni büyük camilerde veyahut kiliselerde bir din adamı bir şey söyler de, cemaat o sözü tekrarlar. Tekrarlanan söz en yakınımızdaki binlerce dudaktan, binlerce insan ötelere kadar dalga dalga sıcak bir uğultu halinde enginler. Böyle bir gütür...r ...r de secdeye varılışlarla olur. Yalnız burada üstümüzü kapayan bir kubbe değil, bir derinlik vardı sonsuz. Akşamın çividişinde koyulaşan koca Arşipel-eski deniz- varlığını bana öyle bir heybetle bildirdi. Masmavi bir gürleyişt i o. Ben diyeyim yüz bin deniz mili, siz deyin beş yüz bin deniz mili en berrak bir açıklığa uzuyor da uzuyordu.»

Bodrum'da aylığı yirmi beş kuruşa bir ev kiralar. O evi hasret çektiği mavi deniz ve kuyu suyuyla kova kova, şakır şakır yıkayışı vardır, insan hani işini gücünü bırakıp Bodruma gitmeğe, kapıları denize açılan bir ev kiralayıp tıpkı onun gibi, deniz ve kova sularıyla taşlıklarını şakır şakır yıkamaya özenir. Bakın :

«Şiddetli bir iç güdüyle avludan dışarıya fırladım. Aceleyle bir dükkâna koştum, bir büyük su kovasıyla bir kuyu ipi aldım. Avluya seğirttim. Kuyudan kova kova su çektim. Kovalar dolusu suları cömert kayrak taşlarına savurdum. Denizden doldurdum savurdum, kuyudan doldurdum savurdum. Gene denizden, gene kuyudan fışıl fışıl savurdum.»

«.....»

O kayrak taşları, o evin duvarları, o deniz kenarı, ora döktüğüm sular bir hürriyet duygusunun neticesiydi, belki döktüğüm sular bir hürriyet duygusunun neticesiydi, belki bir yaratma özleyişinin sembolüydü, yahut bir eskiyi, bir işi, bir karanlığı yıkma arzusu, belki de bir şükran ödevi, veya bir kendini verme, bir gönülden kopma, gönülden akmaydı. Yaratıklarda an olur hiç akıl ve mantıkla izah edilemeyecek esrarengiz davranışlar olur. Yukarıda belki şuydu, belki buydu diye saydım, belki de o saydıklarımın hepsiydi. O suyu savuruşumu en ufak teferruatına kadar hatırladığım halde, o akşam yemek yeyip yemediğimi hiç hatırlamıyorum.»

Bençe Balıkçı, başıboş, sınırsız esenlikler çığını. O da hepimiz gibi topluma, toplumun çeşitli kayıtlarına bağlı. O da bizler gibi ekmek derdi, giysi derdi, çoluk çocuğun geleceği derdiyle dertli. Ne var ki, bütün bu dertlerle dertlenip kalmıyor. Kararmıyor. Bir çıkış yolu bulduktan başka, okuyucusunu da çıkarıyor. Onun, bunun için, yâni «Okuyanlarını bir çeşit mutluluğa» çıkarmak, yâni toplumsal dertlere akıl erdirip, bu dertlerin ortadan kalkması için çalışmak, savaşmaktan alıkoymak için falân yazmıyor, O, iki elektrik akımının karşılaşınca çıkardığı şraaak kontağı gibi, havasını buldu mu coşuyor, taşıyor, deli divane oluyor ve yazıyor. Duygularını okuyanlarına aktarıyor. Onu okurken insanın dünyayı onun gibi, onun kadar sevmemesine imkân var mı ?

Gecedir. Hiç hesapta yokken bir bomba patlar bir duvar ötesinde. Bu pek önemli değil. Aslında çok önemli tabii. Siyasî bir sürgündür. Belki de bir suikast yapılmıştır. Bütün bunların endişesi, gerekli tedbirleri bir yana, o sıra bir ocak böceği peydahlanır ve ötmeye başlar. Bunu Balıkçı'nın satırlarından okuyalım :

«İnfilâktan beş dakika sonra odanın içindeki bir ocak böceği önce korkak ve fasılalı, sonra hızlı hızlı, tıpkı kuş gibi cık cık ötmeye koyuldu. Bir dikiş yüksüğünün içine sığabilecek kadar küçük olan, munis böceğin ne büyük cesa-

reti vardı!. Ben seksen küsur kiloluk koca adam orada korkup titriyordum hâlâ. Ne hoştu ! Böceğin adı yoktu Mehmet, Ahmet diye ama, işte tesadüf eseri birbirimizin çağdaşı idik. Ben buraya o dakikada duyduklarımı yazıyorum. O hiç bir şey yazmadan yaradılış okyanusunun akıntısında göçüp gitmişti. Adı olsun veya olmasın, onu hatırlıyorum, o anda yaradılışın sesiydi».

Mavi Sürgün'de de, bundan önceki kitaplarında olduğu üzere, eski kelimeler alabildiğine çok. Yukarıda da belirttiğim gibi, yer yer dil beceriksizlikleri şu, bu. Ama bütün bunların, bütün bu ölçülü biçili geometrinin üstünde, bütün o geometrik ölçüleri parçalayıp esenliğe yayılan bir güç var ki, işte anlatmak istediğim de bu. O, büyük, çok büyük bir şair !.

Birkaç bin yıl önceden çağımıza kadar dev adımlarıyla gelmiş sandırıyor kendini insana. Dinleyelim, birkaç bin yıl sonralara kadar hep o dev adımlarıyla yürüyüp gitsin.

0

Yeni Çıktı

Doç. Cavit O. Tütengil

İçtimai ve İktisadi Bakımdan

TÜRKİYENN KARAYOLLARI

İstanbul

1961

F. 12.50

Elif Kitabevi, Sahaflar Çarşısı
Bayezit — İstanbul

Mavi Yolculuk

Aşağıdaki yazı, Azra Erhat'ın yakında ÇAN YAYINLARI arasında çıkacak olan kitabından alınmıştır. Y. U.

Azra Erhat

Daha yirmi dört saat olmadı mavi yolculuktan döneli. Bakır tepsinin üstünde serili duruyor getirdiklerim. Odada bir deniz, bir yosun kokusu. Gökovanın yellere karışınca açıklık, sağlık soluyan bu koku apartıman odasının dört duvarı arasında can çekişiyor, ağlardan güverteye sıçrıyan balıklar gibi keskin fırlayışlarla çevresini arıyor sanki.

Bekçileri çifte karideslerle birlikte solucan gibi etleri çıkarılalı beş gün olmıyan pınalar, kestane benzeyen deniz fareleri, içine üflenince boru gibi öten mor, beyaz, kızıl benekli şeytan minaresi azmanları, deniz kestanelerinin iğne başından ince deliklerle yol yol bezenmiş biri filizi, öteki tospembe kabukları, ak sedefli midyalar, bir pavuryanın kirpi kirpi sarı kabuğu, hepsi duruyor tepsinin üstünde.

Bir tuzluk dolusu kum var bu öteberinin arasında, öyle bir kum ki, tanelerinin herbiri aynı boyda, irmik taneleri gibi yusuvarlak. Kumsalında ak ışınlar saçan bu kum radyoaktif mi ne, içine yarım saat gömüldünüz mü, bacağınızın kolunuzun hastalık ya da yorgunluk sızısı geçiveriyor. Tuzluğun yanı başında bir parça mermer, yumurta motifleri oyulmuş. Knidos'ta kimbilir hangi tapınağın kalıntısı. Daha ötede bir parça ağaç, tıpkı bir fotin biçiminde. Cilâlı taş gibi kat kat renkli nice tuhaf, yaşlanmış ağaç yumukları bulduktu, taşlara, testi kırıklarına kök salmış; denizin dibinde püfür püfür salınan nice olaganüstü bitkiler; kara iğneli deniz kestaneleri ak kayalar üstünde ponponlar gi-

bi. Ayaga battı mı, insanın canını yakan bu kirpi sudan çıkmıya görsün, ıslak parıltısı bir iki saat daha sürer, sonra tıpkı can soluyan balık gibi onun da ısıltısı söner, iğneleri birbirinin üstüne kapanır ve ölür.

Karşımda tahta sehpa üstünde testim duruyor. Göbeğin ortasına kan kırmızısı bir deniz yıldızı yapışmış, iki kulpunu deniz canlıları bürümüş, kara meşinden bir kabuğun içinde makarna gibi beyaz girintileri, mürekkep balıklarının yer yer mora boyadıkları lekeleri ile bu testi kocaman, esrarlı bir deniz çiçeği taşıyor başında. Adalar denizinde en azından iki bin yıl yatmıştır bu amfora. Batan bir gemiyle mi gömülmüş engine, yoksa içinde şarapla birlikte deniz tanrısına mı sunulmuş, kimbilir? O da kokuyor, alabildiğine kokuyor. Alıp getirdiğime üzüleceğim nerdeyse. Para ile satın almadım onu. Satıcısına sekiz tane «Mavi Anadolu» verdim. Düşünün bir kere: Sekiz kitaba iki bin yıllık bir testi, müzelik bir amfora! İşte böyle cömert kıyılardan, böyle mutlu bir yolculuktan dönüyoruz biz, mavi yolcular. Derimiz güneşten bakır rengi, kollarımız bacaklarımız pekleşmiş, ciğerlerimiz on günlük temiz havadan yaylanmış, gözlerimiz ışık dolu, gönlümüz sevinç, övünç dolu.

0

Darboğazı geçmiş, Sisam adasının karantısından çıkmıştık. Rüzgâr hafiflemiş, ama deniz durulacağına azıyordu. Kalın, ağır dalgalar iskele bordasına güm güm vuruyordu. Fena yalpalyordu gemimiz. Bukkaportanın karşısında minderine bağdaş kurmuş, birbiri ardına sigara tütüren Balıkçı durumu şöyle açıkladı: «Oluklama esiyor Menderes ovasından.» Samsun dağları ile Başparmak silsilesi arasında sıkışmış bir düzlüktür ya Menderes ovası, yeller çukurda toplanır, oluktan akarcasına boşanırlarmış denize. İyi ama şu dalgaları bordadan değil de, prova veya puppadan almanın çaresi yok muydu? Biz bunları konuşurken, kaptan köşkünden aşağı bir gölge süzüldü, yalpa vura vura kamaraya doğru seğırtti. Bir an yüzüne ışık vurdu: T. arkadaşımız, yüzü epey bozulmuş. Üst güver-

tedekilerin hali yaman olmalıydı. Motorumuz en ufak bir aksaklık yapmadan çalışıyor, tekne büyük ve sağlam. Korkmanın yeri yok. Ama bu dalga daha kaç saat sürecek? «Burası açık deniz, Mandalya körfezine bir geelim, Karakuyuya sığınırız. Bilirsin ya, hani güzel bir plâj vardı. Sabah Didyma'ya gideriz.» diye konuşuyordu Balıkçı. «Hee, bakın, şu karşıki ada Gaydaros, Eşek adası, korsanlar Caesar'ı oraya esir etmişlerdi.» İnsanı yoruyordu bu dalgalar. Birden: Hop, Hoop! Sandal! Mustafa! Sandal! diye yırtıcı bir çığlık deldi havayı, başaltından bir karaltı kurşun gibi fırladı. Kıça doğru bir koşuşma... Motor durdu: «Sandal batıyor! Ağlar, Hoop Mustafa!» ve cump, bir gövdenin denize batması. Güvertede ne var diye tutuna tutuna koşuşanlar, üst güvertedeki pideden kalkınan birkaç kafa. Maymun Mustafa, yiğit Mustafa denize dalmış, uğraşüyor ağları kurtarmıya. Sandal suya gömülmüş, ağlar koca bir yüzeye dağılmış. Mustafa dalgalar arasında şeytan gibi çırpınıyor, bir yandan ağları çekip topluyor, öte yandan da su boşaltıyor sandaldan. İn midir, cin midir, korku duymaması bir yana, böyle ters bir durumda bu kadar becerikli insan da görülmüş şey değil. Sandalın bodoslaması geminin kış altına girmiş, küt küt çarpıyor. Kaptan, makinacı, sandalcı puppada birikmiş, bağırışmaları dinmiyor. Baş boş kalmış gemi de ceviz kabuğu gibi sallanıyor, var yansın açılıyor denize. Birdenbire Balıkçı minare gibi dikildi: «Yahu, dümene baksanıza! dümen bırakılır mı? Çoluk çocuk var. Olur iş mi bu... Aaa...» Sesi gök gürültüsüne benziyor, kolları yel değirmeni gibi dönüyordu. Derken dümene biri gelmiş olacak ki bağırması bir perde açıldı. Direğe tutunmuş, sallana sallana söyleniyordu: «Birşey değil, alabora oluruz. Dümen bırakılmağa gelmez. Na, açıldık işte. Nerdeyiz, Allah bilir. Deniz bu, şaka götürmez.» Bir ara korkmuştum, sonra gene o bıkkınlık yerleşti içime. Daha ne kadar sürecek bu sallanma ?..

o

14 ncü yüzyılda Rodostan Halikarnas'a gelen Sen Jan

şövalyeleri kiral Mausolos'un yedi harikalardan biri sayılan anıt-kabrini, yani Mausoleum'u söküp, taşlarını Petronium kalesinin yapısına kullanmışlardı. Şövalyenin biri hatıra defterinde puta taparlık çağından kalma anıtın nasıl yıkıldığını, işe yarıyan mermer taşlarının alınıp ötekilerin param parça edildiğini vahşi bir zevkle, övünerek anlatırmış. Mausoleum'a acımamak elden gelmez, ama Bodruma adını veren Petronium da yabana atılacak bir yapı değil, aynı şövalyelerin Rodostaki kaleleriyle birlikte Akdenizde Hristiyan Ortaçağından kalma en güzel anıtlardandır. Din savaşlarına yaradığını bir türlü af edemiyen Balıkçı mavi yolcular fotoğraf çekerken, Halikarnes'in kraliçesi Artemisia'yı anlatıyordu bize. Eseri yıkılan bu yiğit kadını anmakla öcünü almağa çalışıyordu.

Artemisia'nın hikâyesini Halikarnas'ın daha eski bir yurttaşından, Herodotun ağzından dinlemeli: Serhas eşi görülmedik ordusunu Boğaziçine kurulan gemi köprülerinden Trakyaya geçirdikten sonra, Yunan şehirlerini silindir gibi ezer. Yunanistanın kan ağlatan yenilgiler sonucunda Atina halkı şehri boşaltmak zorunda kalır. Atinalılar, sığındıkları Salamis ve Aigina adalarından Pers kralının Akropoldaki tahtında kurulduğunu seyrederken, İran donanması da Yunan sularına demirlemiştir. İki filo karşı karşıya durup beklerler. Ama Serhas deniz savaşına girsin mi, girmesin mi diye ikirciklidir. Donanması, kendine zorla ortak ettiği Anadolu kıyı şehirlerinden devşirilmiş gemilerdir. Bir karara varmak için ortak filo komutanlarına danışmak gerek. Serhas bu ödevi başkomutanı Mardonios'a yükler. Mardonios komutanları bir bir dolaşır, hepsi aynı fikirdedir, hepsi deniz savaşına girmeli derler. Sıra Halikarnas kraliçesi Artemisia'ya gelince, aldı Herodot, bakalım ne dedi :

«Artemisia'ya, Hellas'a karşı savaşa katılan bu kadına çok şaşıyorum doğrusu. Kocasını ölmüş, yönetim kendisine kalmıştı, çocuk denecek yaşta bir oğlu vardı. Atılğanlığından, erkekliliğinden girmişti savaşa, hiçbir zorunluğu olmadığı halde. Adı Artemisia idi onun, Lygdamos'tu babası,

baba soyundan Halikarnaslı, anadan Giritliydi. Halikarnas, Kos, Nisyros ve Kalyndos onun buyruğundaydı. Beş gemiyle katılmıştı savaşa ve bütün donanmada, Sidon'lulardan sonra, en ünlü gemiler onun getirdikleriydi, tek mil savaş ortakları arasında en iyi öğütleri o vermişti kırala.» Artemisia Mardonios'a şöyle der : «Benden yana kırala şunları söylersin, Mardonios, ben ki Eubolia önünde en korkak, en az yararlık gösteren ortaklarından değildim, ben şöyle diyorum: «Efendim, düşüncem ne ise onu açıklamak, senin için en doğru gördüğüm yolu sana bildirmek boynunum borcudur. Ben derim ki gemilerini esirge, girişme deniz savaşına. Çünkü bu adamlar denizde seninkilerden üstündür, erkekler kadınlardan ne kadar üstünse o kadar. Hem ne diye atılacakmışın ille de deniz savaşının tehlikesine? Atınayı ele geçirdin ya -onu almak için çıkmıştın bu sefere -Hellas'ın öbür topraklarını da aldın. Hiç bir engel kalmadı yolunda. Sana karşı koyanları silip süpürdün, nasıl süpürülmeleri gerekse. Hellenler sana dayanamaz uzun zaman, onları bir dağıttan mı, herbiri kaçır, kendi şehrine sığınır. Bu adada yiyecekleri de yok duyduğuma göre. Hem yaya ordunu Peloponeze sürersen, oradan gelenler gönül rahatlığıyla burada kalmazlar elbette. Atina uğruna deniz savaşına girmeyi akıllarından bile geçirmezler. Yok hemen girişirsen deniz savaşına, korkarım ki donanman bozulur ve yayaların da yok olur. Bir de şunu koy aklına ki, çokluk, en iyi adamların buyruğunda aşağılık köleler vardır, oysa kötülerin iyi köleleri olur. Sen dünyanın en üstün adamışın, ama uşakların beş para etmez, sözde ortak deniliyor şu Mısırlılara, Kıbrıslılara, Kilikyalılara, Pamphylia'lılara, ama hayır gelmez onlardan.»

Mardonios'la böyle konuşurken, Artemisia'nın iyiliğini isteyenler kaygılanıyorlardı, deniz savaşına girmesin dediği için kırıldan yana ona bir kötülük gelir diye. Onu sevmiyenler, tek mil ortaklar arasında en çok saygı görüyor diye kıskananlar seviniyordu bu sözlerine, gözden düşmesine yol açar düşüncesiyle. Ortaklarının görüşleri Ser-

has'a bildirildiği zaman, Artemisia'nınki çok hoşuna gitti, öteden beri akıllı bildiği bu kadını daha da çok övdü, ama son kararı çoğunluğun fikrine uymak oldu.»

Bizim Halikarnaslı tarihçi Salamis savaşını sonradan Aiskhylos'un gösterdiği gibi İranlılar için ezici bir yenilgi, korkunç bir yıkılış diye anlatmaz. Barbarların, Greklerin çoğu nasıl savaştı, iyice bilmiyorum deyip, sözü hemen Artemisia'ya getirir. Kırıl donanması en kötü bir durumdayken, Artemisia üç sıra kürekli kalyonunun peşine düşen bir Atinalı gemiden kurtulmak için manevra yapmış, ama bakmış ki yol tıkalı, önünde yurttaşı Kalynda kırallı Damasithymos duruyor. Ne yapsın, gemiyi mahmuzlamış, batırmış ve geçmiş. Arkadan gelen Atinalılar da Artemisia'yı dost sanarak vaz geçmişler kovalamaktan. İş bununla da bitmez: Savaşa uzaktan bakan Serhas'a biri: «Efendim, Artemisia'nın yiğitliğine bak, bir düşman gemisini batırdı!» demiş. Bahtsız Kalynda gemisinden tanıklık edebilecek bir tek adam kurtulmadığı için Serhas da aldanmış ve dillere destan şu sözleri söylemiş: «Er kişilerim kadın oluverdi bugün, kadınlarım er kişi.»

0

Bodrumda Paluko diye bilinen Mustafa Esin gök gözlü, keskin bakışlı, kırçıl bıyıkları ağzının üstüne sarkan yetmişlik bir balıkçıdır. Gergin, düğüm düğüm kasla giriş demetlerinden oluşmuş yağsız gövdesi, ömrünü denizde balıkçılıkla geçiren insanların çetin gücünü taşır. Palukosuz bir Bodrum, bir Cova düşünülemez. Bu kıyıların koparılmaz bir parçası olduğunu kendi de bilecek ki, altı çocuğunu da İzmirde evlendirip yerleştirdiği halde, Bodrumdan ayrılmaz. Ahu gibi güzelmiş Palukonun kızları. Kendisine söyleyecek olsanız: «Eh, güzeldirler! Güzellikten ne çıkar, namuslu, doğru insan olsunlar» karşılığını verir. Paluko akıllı adamdır. Kızlarını memurlardan, subaylardan isteyenler oldu, vermedi. Marangoza, hallaca, bakkala verdi. «Bana yüksekte bakacak damat istemem» diyordu o zamanlar. Paluko Giritlidir. Balıkçıyla başbaşa verip konuştukları zaman, kullandıkları dil türkçe mi, rumca

mı, italyanca mı, kestiremezsiniz; yer yer ingilizce denizcilik terimlerinin de sızdığı bir dil karması olsa gerek, binlerce yıl boyunca çeşitli ırk ve ulusları oynak, ışıltılı bir uygarlık içinde birleştirmiş Akdenizin dili. Palukoya sevgimiz, başına korsanca sardığı mendilden, ayaklarının nasırlaşmış esmerliğine kadar Akdeniz balıkçısını bütün özelliğiyle canlandırmasındandır. Geçen yılların birinde Fransanın Akdeniz kıyısındaki Antibes'deydim. Bir akşam üzeri, balkondan aşağı bakarken, rıhtım duvarına oturmuş esmer yüzü; uzun bıyıklı, ensesi kat kat kırışık bir ihtiyar görmüş: «Aa, Paluko!» diye bağırıyordum. Arkadaşım anlattı: «Köyün ihtiyar balıkçısı. Zavallı denize çıkamıyor artık, köy halkının yardımıyla yaşıyor. Bir de resamlara modellik eder.» Antibes köy olmaktan, o ihtiyar da balıkçı olmaktan çıkmıştı. Gövdesi yağ bağlamış, gültüştü ahmaklaşmıştı. «Bizim Paluko bundan çok, çok güzeldir,» deyip içeriye girdim.

Paluko köşe başından olanca güzelliğiyle geliyordu. Bayrammış gibi siyah pantolon, siyah fotin ve yaz kış üstünden çıkarmadığı tiftik yününden beyaz kazaklarının en yenisini giymişti. Çoktandır görüşmemiş dostların sevinciyle selâmlaştık. Liman kahvesine oturup yolculuğumuzunu konuşmağa koyulduk.

o

Coğrafya haritalarında Kerme Körfezi diye gösterilen körfeze Bodrumda bu adın verildiğini bir defacık olsun duymadım. Cova diyorlar. Balıkçıya göre Cova Gökovanın kısaltmasıdır. Ne var ki Balıkçının İzmirden aldığı portolana (büyük gemici haritası) ve almanca bir kitaptan fotoğrafını çekip gemi kamarasının camına yapıştırdığımız haritaya bakılırsa, ingilizce portolanda ve almanca haritada «Djova» yazılan Cova, körfezin yalnız dibine verilen bir isimdir. Cova Gökovadan gelsin gelmesin, körfez için bundan daha uygun bir ad bulunamaz. Göz alabildiğine uzanan bir ovaya benzer, rengi göktür, yani sözlüğün şu açıklamasına tıpatıp uyar: «Gökyüzünün, denizin, büyük suların rengi, mavi veya yeşile çalan mavi.»

Movaya ilk gelen, denizin maviliğine şaşar: «Ömrümde bu kadar mavi bir deniz görmedim» der. Baktıkça, mavilerin binbir çeşidi serildikçe gözünün önüne, lâcivert, çivit rengi, mor, menekşe, yeşil, zümrüt yeşili, diye renk adları bulup sıralar, türkçeleri yetmeyince, indigo, Saks mavis, Prusya mavis, gibi teknik terimlere başvurur, durmadan başka bir maviye boyanan denizin karşısında o da yetmeyince, dünya dillerinin yoksulluğunu anlayıp susar. Susar ve bakar. Ressamsa, bir iki gün baktıktan sonra, boyalarına sarılır, mavi, yeşil, mor harelerin arasında gökten fırlatılmış paralar gibi pul pul altınların ışıltısını yalamaya, renkle ışığın tâ kıyıyadek oynanışını boyayla fırçayla vermeğe girişir. Yakalar da verir mi, bilmem, bir bildiğim varsa, Cova mavisinin-gelin bundan böyle isim aramayalım da Cova mavis, diyelim buna-insan gözünden öte gönüllü canı aydın, sürekli, derin bir mutluluğa boyadığıdır. Öyle bir sevinç mavis, ki ressamı ressam, sanatçıyı sanatçı, insanı insan etmeye yeter.

o

Yeni Çıktı

AZİZ NESİN

ZÜBÜK, Kağı Gölgesindeki İt

(Roman)

Karikatür Yayınları

İstanbul

1961

F. 7.50

Nuruosmaniye, Gazi Sinanpaşa
sokağı, 12-2, İstanbul

Sersember ve Kötüler

Dışarıdan gelen
İçeriden gelen
Düşmanlarımız bunlar bizim
Yukarıdan gelir
Aşağıdan gelirler
Yakından gelir uzaktan gelirler
Sağdan gelir soldan gelirler
Yeşiller giyer
Bozlar giyerler
Ceketleri kısacık
Kapotları up uzun
Tüfeklerince büyük
Bıçaklarınca kısa
Casuslarıyla mağrur
Cellâtlarıyla güçlü
Kara kara düşünceli
Yerlere kadar silâhlı
Yerden aşağı silâhlı
Selâmdan kazığa dönmüş
Korkudan taş kesilmişler
Çobanlarının önünde
Biraya bulanmış
Ay ışığına bürünmüş
Türkü söylüyorlar ağırdan
Çizme tabanlarıyla
Unutmuş adamlar
Sevilmenin tadını
Olur dediler mi
Olmaz diyor dünya
Altından söz ettiler mi
Kurşun oluyor her şey
Ama her şey altın oluverecek
Onların karanlığına karşı
Yeni baştan dirilecek dünya
Gitsinler ölsünler
Ölmeleri yeter bize.

Paul Eluard

Bir Zafer Üstüne

Garip şehirler garip
Bu bizim aldıklarımız
Garip insanlar garip
Bu bizim yendiklerimiz
Bu bizim gibi insanların
Zoru vardı insanlarla
Kilit vurmak istiyorlardı
Zavallı dünyamıza
Gördük neymişler
Neymiş o şatafat
O gürbüzlük o hayvanlık
O yırtıcı kötülük
Karanlığı taç edinmiş başlar
Hiç bir şey anlamıyorlardı
Bütün güçlerinden daha güçlü
Kurbanlarına gülüyorlardı
Adam sanıyorlardı kendilerini
Çıldırılmış bir çocuk nasıl
Çocuk sanırsa kendini
Bu ölmüşler ölüce düşünüyorlardı
Bu ölümler ölüm istiyorlardı
Bu ölümler mezar istiyorlardı
Ölümün adımlarına uyup
Geri geri yürüyorlardı
Kos koca insanlığa karşı
O eski umuda karşı
Bizi kinden kurtaracak
O eski umuda karşı.

Mayıs 1945
Paul Eluard

Biz İkimiz

Biz ikimiz seninle el ele
Her yerde evimizde biliriz kendimizi
Canım ağacın karanlık göğün altında
Bütün damların altında ocak başında
Güpe gündüz bom boş sokakta
Kalabalığın dalgın gözlerinde
Akıllıların delilerin yanında
Çocuklar büyükler arasında
Esrarlı bir yanı yok sevginin
Biz aydınlığın tâ kendisiyiz.
Her sevişen
Evinde sanır kendini bizde.

Paul Eluard

Yeniden

Tarlalar sürülmüş fabrikalar pırl-pırl
Buğday yuvasını yapmış koca yığında
Hasadı bağ bozumunu gören görene
Deniz göğün ya da gecenin gözlerinde
Ağaçlar güvenlik içinde ormanda
Ev duvarlarının bir tek derileri var ortak
Ve yollar kavuşuyor hep birbirine
İnsanlar anlaşmak için yaradılmış
Anlaşıp sevişmek için
İnsanların çocukları olur
İnsan babası olacak çocukları
Odsuz ocaksız çocukları olur
Bu çocuklar ateşi yeniden
İnsanları yeniden bulurlar
Yeniden bulurlar doğayı ve yurtlarını
Yurdunu bütün insanların
Yurdunu bütün zamanların.

Paul Eluard

Şiir Dolaylarında

I.

Oğuz Arıkanlı

Gönül'tüm, nicedir sana yazamadım. Yazmamamanın, düşünmemek, sevmemek olabileceğini aklına getiremezsin, beni tanırsın. Şiiri unutmadıkça, seni unutmam.

Olayları izliyorsun. Hergün, eskiyi, bitmiş onarıp önüne sürülmüş görüyorsun. O, fitiline ateş verecek yürekliyi bekleyen «öz» ü, o kahr tohumunu, bunca namus-suzluğu tıkındırmağa çaba neden? Bu, kuruluşun, bu Osmanlılığın içinde serpilmiş, semirtilmiş dört yüz yıllık bir çiyandır, -pusuda-. Kesin ışığa yalanlar savurur, namusa söğür, zorbayı başında taşır, dalkavuşu sevimli bir kanser yapar. Ucuzdur, kolaydır, kazançlıdır çünkü. Ben, daha Doğu'yu da gördüm, onun da yaşlı yeşilini içime akıttım, pazarlarını dolaştım, adamlarıyla türkü çağırdım, koklaştım. Hiç olmazsa ilk kar etkiliyordu onları; büzüşmeğe, birleşmeğe çağırıyordu. Işığı gözlüyorlardı. O korkunç yıkılmışlığın direnmesinde bile aşk vardı, aşk; herşey beklenebilirdi artık.

Saat 21..

Bu saatte sana «merhaba» demeğe alıştım. Seni anmakla bu saatte, geceyi de güzelleştirmiş oluyorum. Kıvançla geliyor sabahlar, karanlığa umut, ışık katıyorum. Ülkemin halkını, o ıssız halkı şiirlemek istiyorum; dış biliyorum ona yaşamayı kusturanlara.

Diyeceğim, bu ülkeye bir ilke getirmediğçe, bu ilke savaşına canını komadıkça, bu ülkenin yargıcı yine o dört yüz yıllık ahlâksızlar olacaktır. Umutsuzluğu tam yitir-

mişken, yine yeni bir umutsuzluğu yenme üzüntüsüne başlamak neden? Ama, aklı çelmeleyen, çıkarı açığözlük sayan kabuk öyle dayanamıyacaktır.

Ahlâk, aslında ekonomik bir sorun değil midir? Biz, ulus olarak ne zaman aklın, bilimin yanında olacağız? Ne zaman el öpmeyi, aşirmayı, ikiyüzlülüğü yeneceğiz? Gazeteleri okuyor, radyoları dinliyorum; alabildiğine ucuz kahramanlıklar. Yüz yıllar öncesinin kanlı tantanasını, baskınlarını, sömürmelerini bugünün çökmüşlüğüne ilaç diye kullanıyoruz. Uyuşukluğumuzu, hergünü bir bayram havasınabüründürerek davullar, zurnalarla destekliyoruz. Bilek gücünün akıl gücüne üstün tutulduğu anlayışı yenmeyi kafamıza yerleştirmedikçe iş yok.

Gece yarısıdır. Dergileri karıştırdım. Şiir aradım. Baktım, «yeni» yi sıfatlamışlar, satıyorlar. «Yeni» olan ne, «asıl» mı; değişen ne, «öz» mü? Nerede bizim doğuşumuz, kiminle? Bu, çıkışı, dayanışı, davranışı olmayan «düttürülük», ne getirecek de, neyi savunacak? Sözcüklere tövbe ettirme savaşı bakalım, ne zaman dinecek? Ben, bu anlamsız çabaya kuru kafanın kuru gürültüsü diyorum. Durulacak, düzeye çıkacak, ışığı görecek, topluma gönül verecek. Zorunludur bu; çünkü şiir de bilinçli olarak ülkeyimizin geleceğine katılmak sorumluluğunu üstüne almış bir kez. Ödevini yapacak, geleneği bu: halktan olmak, halkı vermek.

Buluşuruz, öperim

0

Sabih Şendil
BİR ÇATI ALTINDA
şiirler
Su Yayını
İstanbul
1961
F. 3 lira

Doğan Türkler
GECE BARI
şiirler
İstanbul
1961
F. 250 Krş.

Umutsuzluk Kaynağı

Orhan Duru

«Devlet adamları, bütün insan hayatının sona erişini bir politika metodu olduğunu düşünüyorlarsa onları artık gerçeğe döndürmek gerektir. Bunu yapmak bizim sorumluluğumuzdur.»

100'ler.

Demokritos, İsadan Önce V nci yüzyılda bütün maddelerin atom denilen küçük parçacıklardan meydana geldiğini söylüyor, doğa ile ilgili olayları bu düşüncesine dayanarak açıklamağa çalışıyordu. Demokritos'un kendi kafasında kurduğu evren pek düzenli, pek tutarlı bir evrendi herhalde. Temel düşüncesinden çıkarak hastalıkları bile vücudu meydana getiren atomlar arasındaki dengenin bozulmasıyla açıklıyordu.

Ama Demokritos'un kurduğu evren yirminci yüzyıl insanları tarafından bozuldu. Demokritos'un düşünceleri doğru çıkmıştı. Gerçekten bütün cisimler bir takım atom ve moleküllerin yanyana gelmesinden meydana geliyordu. Yirminci yüzyılın bilginleri bunu doğruladılar ama bölünemez, parçalanamaz sanılan bu küçük atomları parçadılar ve ortaya korkunç bir enerji çıktı. Atom bombası yapıldı. Hidrojen bombası yapıldı. İnsan oğlu maddenin özüyle oynuyordu artık, ama gerçekte kendi geleceği ile oynamaya başlamıştı.

Geçenlerde korkunç bombaların ve bu bombalarla ilgili denemelerin durdurulmasını isteyen İngiliz filozofu Sir Bertrand Russell bir hafta süreyle hapse mahkûm edildi. Filozof Russell aydın sorumluluğunu üzerine almış, kendi köşesine çekilmeden insanlık için zararlı bulduğu çekirdeksel denemelerin durdurulması artık dünyanın için-

de bulunduğu buhrana bir son verilmesi için harekete geçmişti. Onun ve çevresindekilerin kurduğu 100'ler birliği oturma gösterileri yapıyor, halkı ve hükümeti uyarmağa çalışıyordu.

Bizim de Russell'ın ileri sürdüğu gerçekler üzerinde durmamız ve konuşmamız gerektiğini sanıyorum. Bundan ötesini yapabileceğimize de inanmıyorum.

Savaşların korkunç olduğu düşüncesi üzerinde herkes uyuşabilir. Ama savaş olmadığı barış hüküm sürdüğu günlerde bile insan oğlunun üzerinde bir savaş huzursuzluğu her zaman dolaşır. İnsan soyu savaş denilen korkunç şeyden bir türlü kendisini kurtaramıyacak mıdır? Kurtarırsa nasıl kurtaracaktır?. Akla ilk gelen sorular bunlar.

Ama savaşın, doğanın bir yarası olduğunu söyleyenler yok değildir. Bunlar insan oğlu için arada sırada savaşlar yapmanın zorunlu olduğunu, kaçınılmaz olduğunu söylerler. Savaşız ilerlemenin olmayacağını, savaşların doğadaki ayıklama (İstifa, sélection) olayına benzediğini ileri sürerler.

Gerçek doğa'da ayıklanma diye bir şey vardır. Bir canlı türü içinde zayıflar, dayanıksızlar doğa koşulları önünde yenilir ve ortadan kalkarlar. Eski çağlardan beri birçok hayvan türü ortadan kalkmış, fosilleşmiş, yerlerine ortama daha dayanıklı, daha gelişkin türler gelmiştir. Ama gene de doğa'daki ayıklanma olayının türlerin gelişmesinde ne dereceye kadar etkili olduğu tartışma konusudur. Gerçekten doğa koşulları dayanıklı bireyleri yaşatır ama bu etkinin kalıtım yoluyla geçtiği şüphelidir. Olsun, biz gene böyle bir durumun olduğunu kabul edelim.

İşte burdan gelerek savaşların erdeminden söz açanlar olmuştur. Gerçi bu gibi düşüncelerin çıktığı yerler kahve köşeleri, emekli kişilerin kafalarıdır ama toplum yaşamımız içinde bu düşünceler çevremizde döner durur.

Savaş da bir ayıklanmadır ama olumsuz, ters yönde bir ayıklanmadır. Çünkü savaşa bir toplumun en seçme kişileri gider. Yaşlıların savaştıkları görülmüş müdür?

Ordular genç, güçlü, sağlam kişilerden kurulur. Savaş bitince geride kalanlar yaşlılar, savaş sakatları, işe yaramaz kimselerdir. Doğa'daki ayıklanmanın amacı daha dayanıklı bireylere sahip olan bir tür ortaya çıkarmaktır. Nerede kaldı savaşın bir ayıklanma olduğu ?

Gene de savaşa gitmeyenler içinde akli başında kimselerin kaldığı, dönen sakatlardan yepyeni bir kuşak yetiyeceğı ileri sürülebilir.

Ama artık bu umut da suya düşmek üzeredir. Yeni bir savaş olursa ve bu savaşta çekirdek silâhları kullanılırsa bütün insan soyunun tehlikeye gireceğini, cephede savaşanların değil geride kalanların da ortadan kalkacağını, savaşan uluslar yanında savaşmayan ulusların da ortadan kalkacağını bilginler söylemektedir.

Yeni bir savaş, bir atom savaşı olursa, sadece insanlığın değil belki de dünyanın sonu demektir bu. Bu savaş başladığı an insan soyu için hiçbir umut ışığı kalmamış demektir. Bakın Russell «Sağduyu ve Atom Savaşı» adlı kitabında ne söylüyor:

«Gezegeneğimiz şimdiki halinde kalamaz. Herşeyi, yahut hemen hemen herşeyi perişan edecek bir savaş patlayabilir... Yakıp yıkma hırsı evrensel bir hal alarak deliliğı dünya sınırlarının ötesine yayabilir. Devlet adamlarının kafasında yine de bir akıl ışığı parlayabileceğini, çok şüpheli olmakla beraber, hâlâ ummaktayım.

Ümitsizliğe düşmek de akıl kârı değildir. İnsanlarda yalnız korkuya ve kine değil, ümide ve iyimserliğe de istidad vardır. Eğer dünya milletleri bir taraftan korku ve kin yüzünden mahkûm olabilecekleri cehennemi, öte yanda da yeni marifetleri vasıtasıyla yaratılacak nisbi cenneti görecek ve hayallerinde yaşatacak hale gelebilselerdi, ikisinden birini seçmekte zorluk çekmezlerdi, kendi kendini yiyen insan oğulları da geçmişte aslâ görülmemiş bir neşeye kavuşurlardı.»

Bertrand Russell'ın düşüncelerini yukarıya aldığımız satırlardan anlamak mümkün. Bertrand Russell İngiliz

halkını ve dünya insanlarını gelecekteki tehlikelere karşı uyandırmak için bir haçlı seferi açmış bulunuyor. Onun düşüncelerini herkesten daha iyi anlayabileceğimize inanıyorum.

BERTRAND RUSSEL KİMDİR ?

Filozof ve matematikçi, 1950 yılında Nobel Edebiyat armağanını kazandı. Hiçbir zaman fildişi kule içine kapanmış bir filozof olmadı. 1915 de Birinci Dünya Savaşına katılmağa karşı koyduğu için hapsedildi. Hapishane'de en ünlü yapıtlarından birini yazdı : «Matematiksel Felsefeye Giriş.» Bir kaç hafta önce 90 ncı doğum yıldönümünün ârifesinde çekirdeksel silâhlara karşı bir oturma gösterisi sırasında trafiği aksattığı için hapse mahkûm edildi. Atom Bombasının belirişinden bu yana bu silâhlara karşı koydu. Yasak edilmesini istedi. 1955 yılında Einstein'la birlikte, çekirdeksel silâh yapımından kaçınmak için Kanada'nın Pugwash şehrinde bir konferansa çağrı yayınladı. 1961 yılının şubat ayında tek taraflı bir silâhsızlanma isteğinin etkisiz olduğunu gören, Russell şubat ayında 100 ler birliğini kurdu.

0

- o **Çağrılmadan Gelen** (Oyun): Maurice Maeterlinck, Çevi.: Memet Fuat, Tiyatro Kitapları: 9, İst. 1961 F. 1 lira.
- o **Sweeney Agonistes** (Oyun): T. S. Eliot, Çev.: Ülkü Tamer Tiyatro Kitapları: 8, İstanbul 1961, F. 1 lira.
- o **Turgut Uyar - Edip Cansever (Eleştiriler)**: Hüseyin Cöntürk - Asım Bezirci, Eleştiri Kitapları: 3, İst. 1961 F. 3 lira.

S U D O L A B I

Bu toprağın Büyüklerini
Anlatır bize koçaklamalar
Yıldızlar gibi doğarlar
Düşerler yıldızlar gibi

Tek avuntu bu dalga geçme
Yükümlüyüz onları beslemekle
Gelene ağız deriz gidene paşam
Ya çıkılır ya inilir «ne gam»

Dolap dediğin hep dönecek
Yukarda kalmaz yukardaki
Su aşağıdan yazık ki
Durmadan dolabı döndürecek

Efendiden geçilmezdi alanlar
Kaplanlar mı istersin sırtlanlar mı
Kartallar ya da domuzlar
Nemize gerek besledik hepsini
Hamam hep o bildiğimiz eski hamam
Tellâklar değişiyor yalnız
Ya bunalıyoruz sıcaktan ya soğuktan titriyoruz
Başka Efendi istemiyoruz yâni hiç istemiyoruz.

Dolap dediğin hep dönecek
Yukarda kalmaz yukardaki
Su aşağıdan yazık ki
Durmadan dolabı döndürecek

Büyükler kafa kafaya tokuşuyorlar
Kanlı kavgalar oluyor sandalye için
Aç kurt diyorlar başkalarına
Kendilerini iyi kişi sayıyorlar
Öfkelendiklerini görüyoruz tellim
Dövüştüklerini birbirleriyle
Beslemek istemezsek onları daha
Anlaşıveriyorlar birden birleşiyorlar

Çünkü artık dolap dönmiyecek
Duracak bu eğlenceli oyun
Kurtulan gücüyle sonunda su
Kendi işini kendi görecek

B. Brecht

TARLASINA İLGİLENİR KÖYLÜ

Tarlasına ilgilenir köylü
Hayvanına bakar vergisini öder
Az işçi kullansın diye çocuk yapar
Bir de süt fiyatını kollar
Köyü sevdiklerini söyler kentliler
Sağlam güçlü köy dölünü
Köylüler ulusların temelidir derler

Köyü sevdiklerini söyler kentliler
Sağlam güçlü köy dölünü
Köylüler ulusların temelidir derler
Tarlasına ilgilenir köylü
Hayvanına bakar vergisini öder
Az işçi kullansın diye çocuk yapar
Bir de süt fiyatını kollar

B. Brecht

Y. UFUKLAR

OKUYAN BİR İŞÇİNİN SORULARI

Kim kurdu yedi kapılı Thebai kentini
Kitaplarda kiral adları yazılı
Kırallar mı kayaları
taşıdılar
Ya kaç kez yıkılan Bâbil'i
Kim kurdu hep yeni -baştan
Hangi evlerde otururlardı
Altın ışıklı Lima'nın
Yapı işçileri
Çin Duvarı bittiği gece
Duvarcılar nereye gitti
Görkemli Roma utku anıtlarıyla dolu
Kimleri yenmişti Kaysarlar
Göklere çıkarılan Bizans'ın
Sarayları mı vardı yalnız
Masallaşmış Atlantis'de bile
Boğulanlar kölelerini çağırmışlar o gece
Genç İskender Hindistan'ı aldı
Yalnız mıydı
Sezar Galyahları yendi
Ahçısı olsun yok muydu yanında
İspanyol Donanması battı diye Filip ağladı
Başka kimse ağlamadı mı
II. Frederik Yedi Yıl Savaşlarını kazandı
Daha daha kim kazandı
Her sayfada bir utku
Yengi şölenini pişiren kim.
Her on yılda bir Büyük Adam
Giderleri kim ödedi
Bir sürü bildirge
Bir o kadar soru

B. Brecht

ÖĞRENİME ÖVGÜ

En kolayını öğren
Geç değil hiçbir yaş
Öğrenmek için
ABC'yi öğren yetmez bu
Ama hele bir onu öğren yılma güçlükten
Başla Herşeyi bilmelisin
Yetki elde etmelisin

Öğren sığınaktaki adam
Tutuklarevindeki adam öğren
Mutfaktaki kadın öğren
Yaş yetmiş iş bitmiş deme öğren
Yetki elde etmelisin
Barınağın olmasa da okula git
Dıdı dıdı titresen de bilgin ol
Aç mısın al bir kitap unutma silâhtır o
Yetki elde etmelisin
Sor arkadaş Durumsama
Kafanı ütületmeğe bırakma
Kendin dene kendin denetle
Birşeyi kendi kendine bilmedin mi
Bilmiyorsun demektir
Ödenti mi geldi iyi bak

Senin cebinden çıkacak para
Her harfin üstüne parmak bas
Sor bu iş buraya değin nasıl geldi
Yetki elde etmelisin

B. Brecht

M a c b e t h

Aşağıdaki yazı Shakespear'in Macbeth adlı oyunundan alınmıştır. Yakında ÇAN YAYINLARI arasında çıkacak olan bu oyunu Sabahattin Eyuboğlu dilimize çevirmiştir. Y. U.

PERDE IV

S a h n e I

Bir mağara. Ortada bir kaynar kazan

Gök gürler ve üç cadı girer.

- Birinci Cadı — Tekir kedi tam üç kez miyavladı.
İkinci Cadı — Kirpi üç kez fısıladı, bir kez tısladı.
Üçüncü Cadı — Guguk kuşu: Vakittir vakit, dedi.
Birinci Cadı — Kayna kazan, biz dönelim çevrende:
Kokmuş işkembeyi attım içine.
Soğuk soğuk taş altında kurbağa,
Otuz bir gün, otuz bir gece
Zehim zehim zehirini toplaya,
Kazanımda ilk önce o kaynaya.
Hepsi birden — Acı üstüne acı, kan üstüne kan,
Kayna kazanım kayna, yan ateşim yan.
İkinci Cadı — Kara yılan kıtır kıtır kesilsin,
At kazana fıkır fıkır kaynasın.
Şemender gözü, kurbağanın baş parmağı,
Köpek dili, yarasanın kırırdağı,
Yılan dişi, çıyan kuyruğu,
Puhu kanadı, kertenkele butu,
Fokurdayıp pişsin kazanda,
Bir cehennem yemeği acılığında.
Hepsi Birden — Acı üstüne acı, kan üstüne kan,
Kayna kazanım kayna, yan ateşim yan.
Üçüncü Cadı — Pul pul ejderha derisi, kurt dişi,
Bir cadı kemiğinin çürtümüştü,

Köpek balığının kursağı, tuzlu tuzlu,

Baldıran kökü, gece koparılmış, gizli gizli.

Bir parça Yahudi ciğeri, kara kara, Biraz keçi safrası, sarı sarı.

Porsuk yaprağının kurumuşu,

Ay tutulduğu zaman toplanmışı.

Türk burnu, Tatar dudağı,

Bir orospudan doğmuş,

Doğar doğmaz boğulmuş,

Bir çocuğun parmağı.

At hepsini kazana, kaynasın :

Bir az kaplan işkembesi de katmalı ki

Koyulaşsın çorba kıvamına gelsin.

Hepsi Birden

— Acı üstüne acı, kan üstüne kan,
Kayna kazanım kayna, yan ateşim yan.

İkinci Cadı

— Bebek kanıyla da soğuttun mu biraz,
Tamamdır büyü, önüne durulmaz.

(Hekate girer.)

Hekate

— İyi, aferin: Böyle çalışmalı cadılar:
Kazançtan hepinize pay var.
Şimdi dönün, cinler, periler gibi dönün,

Türkü söyleyip kazanın çevresinde:
Büyülensin ne varsa kazanın içinde.

(Müzik ve türkü : Karanlık ruhlar..

Gelsin karanlık ruhlar
Bu kazanda dert kaynar
Gün batıp ay doğunca,
Cin çalar, peri oynar.

İkinci Cadı

— Baş parmaklarımın kaşındığına bakılırsa

Sütü bozuk biri geliyor bu yana.
Açıl kilidim, açıl kapıyı vurana.

(Macbeth girer.)

Macbeth

— İyi, ne var ne yok, gecenin kara cadıları ?

Nedir bakalım yaptığınız ?

Hepsi birden

— Kendi var adı yok bir iş.

Macbeth

— Gördüğünüz iş adına, dinleyin beni:
Nerden geliyorsa gelsin bildikleriniz,

Cevap verin soracaklarıma.

İster bırakın rüzgârların başını

Saldırsınlar kiliselerin üstüne

İster dalgalar şahlasın,

Parlayıp yutsun bütün gemileri;

Ham başaklar, ulu ağaçlar, serilsin yere;

Kaleler yıkılsın içindekilerin başına;

Saraylar, ehramlar yerle bir olsun;

Tabiatta bereket tohumu adına ne varsa

Karma karış olsun isterse,

Yıkma gücü bıkasıya yıksın herşeyi,

Ne isterseniz olsun, tek cevap verin bana.

Birinci Cadı

— Sor.

İkinci Cadı

— Söyle.

Üçüncü Cadı

— Sor, söyleyelim.

Birinci Cadı

— Bizden mi duymak istersin dilediğini
Yoksa bizim ustalarımızın ağzından mı ?

Macbeth

— Çağırın görelim onları.

Birinci Cadı

— Dokuz yavrusunu birden yemiş
Bir dişi domuzun kanını dökün.
Bir katilin dar ağacından sızan

- Sızan yağları ateşe atın.
- Hepsi birden — İster aşağıdan gel, ister yukardan:
Göster kendini, bütün hünerini kul-
lan !
(Gök gürler, ilk hayalet gözü-
kür : Miğferli bir baş.)
- Macbeth — Söyle, ey bilinmez güc...
- Birinci Cadı — Aklından geçeni bilir o senin,
Sen konuşma, bırak o söylesin.
- 1 nci Hayalet — Macbeth! Macbeth! Macduff'dan
koru kendini !
Fife beyine göz kulak ol! Yeter, bı-
rakın beni !
(Hayalet yere iner, kaybolur.)
- Macbeth — Kim olursan ol, verdiğin öğüt yerin-
de, eksik olma !
Tam korkularımın üstüne bastın:
Ama bir söz daha !
- Birinci Cadı — Kimsenin buyruğunu dinlemez o,
çağırma.
Ama bak bir başkası geliyor, daha
da güçlü.
(Gök gürültüsü ve ikinci Hayalet.
Kanlar içinde bir çocuk.)
- 2 nci Hayalet — Macbeth! Macbeth! Macbeth!
- Macbeth — Üç kulağım olsa da, üçüyle dinle-
sem seni !
- 2 nci Hayalet — Elini kana bula, yılma, yolundan
şaşma !
Ana karnından çıkımsı hiç kimseden
korkma.
(Hayalet yere girer.)
- Macbeth — Öyleyse, var yaşa Macduff; Ne di-
ye korkayım senden ?
Ama yok, yine de güvenmiyelim,
Yazılı bir senet alalım Kader'den :

Sağ kalma ki, yufka yürekli Korku-
ya,
Yalan söylüyorsun deyip uyuyabile-
yim,

Gök gürledikçe.

(Gök gürlür. Üçüncü Hayalet
gelir: Bir çocuk, başında taç,
elinde bir ağaç.)

Bu gelen de kim ? Bir kıralın oğlu
mu ne :

Altın kırallık tacı var başında.

Hepsi birden
3 ncü Hayalet

- Konuşma, dinle.
— Aslan yürekli ol! Gururlu ol!
Düşme ardına azıtanların,
Ayaklanan, pusu kuranların.
Koca Birnam ormanı kalkıp üstüne
gelmedikçe,
Dunsinane tepelerine kadar yürü-
medikçe
Kimse Macbeth'in hakkından gele-
mez.

(Hayalet yerde kaybolur.)

Macbeth

- Hiç birz aman desenize! Kim yürü-
tebilir ormanı ?
Kimin sözü geçer ağacın toprağa
perçinli köklerine ?
Falıma diyecek yok doğrusu! Ne
güzel!
Ey bana baş kaldıranlar, indirin
başlarınızı,
Birnam Ormanı yerinden kalkınca-
ya dek.
Macbeth yaşayacak yücelerde,
Tabiat yeter demedikçe,
Eceliyle son nefesini vermedikçe.
Ama bir şey daha var, bilmeğe can
attığım :

Söyleyin bana, söyleyebilirsiniz:
Banquo Oğulları kiral olacak mı
bu ülkede ?

Hepsi birden
Macbeth

- Daha fazlasını öğrenmeye çalışma.
— Ben ne dilersem yerine getirilmeii.
Yoksa lânet yağdırırım üstünüze.
Bilmek istiyorum.. Nedir bu gürül-
tü ?

Kazan niçin batıyor yere ?

(Obua sesleri)

Birinci Cadı
İkinci Cadı
Üçüncü Cadı
Hepsi Birden

- Gösterin kendinizi !
— Gösterin kendinizi !
— Gösterin kendinizi !
— Görsün gözleri, kanasın yüreği !
Gelin, geçin önünden gölgeler gibi !

(Sekiz kiral görünür, en arka-
dakinin elinde bir ayna vardır.
Banquo'nun hayaleti peşlerinden
yürür.)

Macbeth

- Ah, tıpkı Banquo'nun hayaleti! Sen
yıkıl karşımdan!
Gözlerimi yakıyor başındaki taç.
Şuna bak! Senin de altın çevrili ba-
şın :
Saçların tıpkı en öndekinin saçları!
Üçüncü ? O da öyle, ötekiler gibi.
İğrenç cadılar! Nedir bu bana gös-
terdikleriniz ?
Bir dördüncü! Gözlerim, kör olun
da görmeyin !
Nedir bu ? Kıyamete kadar ardı gel-
miyecek mi bunların ?
Bir daha! Bu yedincisi! Yeter, iste-
mem artık!
Sekizinci de geliyor. Bir ayna var
elinde :

Ve aynanın içinde bir sürü başlar
daha!

Kiminin elinde iki altın top,
Kiminin elinde üçüzlü asâ! Ne kor-
kunç görüntü bu!

Ama bak, bu gördüklerim doğru de-
mek :

Bak işte Banquo, kandan yapış ya-
pış saçlarıyla

Gülüyor bana, oğullarını gösteriyor.

(Hayaletler kaybolur.)

Demek doğru ?

Birinci Cadı

— Evet, hepsi doğru, Efendimiz, Ama
neden,
Böyle böyle dona kaldı Macbeth'i-
miz ?

Haydi, bacılar, eğlendirelim onu,
En hoş oyunlarımızı gösterelim ona.
Siz oynayın periler gibi döne döne,
Ben büyüyle çalgı çaldırayım esen
yele.

Bu yüce kiral da şanına yaraşır
Bir kabul töreni görmüş olsun ara-
mızda.

(Çalgı. Cadılar dans eder,
sonra Hekate ile birlikte kay-
bolurlar.)

Macbeth

— Nerdeler ? Gittiler mi ? Bu uğursuz
saat

Silinsin takvimlerden kıyamete ka-
dar!

Hey, dışardakiler, içeri gelin!

(Lennox girer)

Lennox

— Buyurun, Haşmetlim.

Macbeth

— Cadıları gördün mü ?

Lennox

— Hayır, efendimiz.

Macbeth

— Yanından geçmediler mi ?

Lennox
Macbeth

— Hayır, geçmediler, efendimiz.
— Binip gittikleri yellere lânet !
Onlara inananların Allah belâsını versin !

At sesleri duydum : Kimdi gelen ?

Lennox

— İki üç kişi haber getirdi :
Macduff İngiltere'ye kaçmış.

Macbeth

— İngiltereye kaçmış ha ?

Lennox

— Evet, kiralım.

Macbeth

— Ah Zaman ! Benim belâlı gücümden önce davranıyorsun !

Düşündüğümüzle yaptığımız bir araya gelmedikçe

Vuracağımız yok uçup giden hedefimizi.

Bundan böyle içime ilk doğan ne olursa

Elime ilk alacağım iş de o olacak.

Bugünden tezi yok, düşün ve hemen yap :

Düşündüklerin donansın yapacaklarınla.

Gidip basacağım Macduff'ın şatosunu.

Fife'ı alır almaz, kılıçtan geçireceğim.

Macduff'ın karısını, çocuklarını,

Onun kanından olan bütün mutsuzları.

Görsün neymiş o böbürlenmek sersemce.

Düşüncem soğumadan bitirmeliyim bu işi.

Ama kimseler yok ortada ! Nerde bu beyler ?

Haydi, nerdeyseler oraya götürün beni.

Genç Sanatcının Gençlik Öfkesi

İhsan Atar

Erdal Öz Türk Dili'nin Mart 1961 sayısında Yaşar Kemal'i eleştiren bir yazı yazdı. Okudum. Ümitle okudum. Çünkü Memet Fuat'ın Varlık dergisindeki Yaşar Kemal'le ilgili yazıları ile, Cumhuriyet gazetesinde «Bu Pazar» köşesini kaphyan yazısını; tartışma konusu olan Yaşar Kemal'in yazısını da okumuştum. Üçüncü bir kişinin tarafsızlığında aynı konunun ele alındığını; tartışanlardan birisinin tarafını tuttuğunu sanmıştım ilkin. Sonra Erdal Öz'ü de eskiden tanıyordum. Yıldız Romanlar, Dünya Şaheserleri adı altında eften-püften yapıtlara oldukça yüklü paralar verdiği yıllardan...

Erdal Öz, bu eleştirisinde tartışanları tutarakten eleştiren üçüncü kişi değil de; tartışanlardan Yaşar Kemal'in karşısına çıkan ikinci kişi olmuş yazısında. Olur.

Anlaşılan Erdal Öz'ü kızdıran Yaşar Kemal'in «Kötü Sanatçılar» ve «Yapmacıklar» yazısı, doğrusu «Kötü Sanatçılar» yazısı olmuş. Yaşar Kemal'in «Kötü Sanatçılar» yazısındaki «soyuta gitmek» derdi değil dert. Dert «Kötü sanatçılar» içine «sanateri» Erdal Öz'ün de girmesi.

Tutmuş bir de: «Bu sözler, hepimize. Bütün bir genç kuşağa böylesi sövgüler yağdırması için kişinin saygıyı, hiç olmazsa insana karşı saygıyı hiçe sayması gerekir» diyerek kendine destek arıyor. Yaşar Kemal'in okuyucularına «Odalarda» yı okutturmak istiyor belki de.

Bir de: «Yok, Yaşar Kemal'in insan soyuna pek saygı beslediğini sanmıyorum artık» diyor. Altta da İNCE MEMED'le ORTADİREK'i övüyor. Anlaşılmıyor.

İNCE MEMED'le ORTADİREK'in övgüsü bence, in-

san soyuna duyulan saygıdan da ileri sevgiden gelir. Yoksa Erdal Öz'ünki «insan soyuna duyulan saygı» da değil de, «sanateri» Erdal Öz'e saygı duyulması mı? Yaşar Kemal bundan böyle «insan soyuna sevgi duyulması, saygı gösterilmesi için daha çok yapıtlar verecek». Buna inamyorum. Belki bundan sonraki sanatla ilgili yazılarında da; «sanateri» Erdal Öz'ü hesaba katarak yazılar da yazar. Bekliyelelim.

Doğru. Yaşar Kemal «gümbür gümbür.» İNCE MEMED de, ORTADİREK de gümbür gümbür değil miydi? Kötü Sanatçılar, yapmacıklar yazılarında gümbür gümbür olması mı suç oldu?

Tutmuş: «Bu on yıllık baskı döneminde Yaşar Kemal ne yaptı? İnce Memed, bütün başarısı, bütün ustalığı bir yana, Menderes'in hışmına karşı koymuş roman mıdır?» dedikten sonra, ORTADİREK için de: «Menderes'in hangi tutumunu sarsmıştı?» demiyor mu? Gülmekten başka yol bulamıyor insan.

Erdal Öz İNCE MEMED'i, ORTADİREK'i kavramamış. Belkide halkımızı tanımadığından, toprak ağalarını bilmediğinden. Kimbilir toprak reformuna da inanmadığındandır. Hem Menderes de belki Erdal Öz gibi: «Diline, ustalığına, Meryemceyi çizisine vurulmuştur» da Yaşar Kemal'in ondan es geçmiştir. Sonra bence, İNCE MEMED'in ORTADİREK'in yazarı, gazeteci olarak da gazetesinde oturamaz gibi geliyor. Çorbada tuzum bulunsun demiştir gibi geliyor.

Şu da var. Yaşar Kemal'in genç kuşak sanatçılarına sövdüğünü savlıyan Erdal Öz, kendi hezenini bırakmış da Yaşar Kemal'in saman çöpüne koşmuş. Şöyleki: «Hani birara Yaşar Kemal'in Nobel edebiyat ödülüne aday gösterildiği haberi çıkmıştı. Birtakım sanatçılar kızar gibi olmuşlardı buna. Sevinmiştim ben. Her şeyden önce kim olursa olsun, bizden de birisinin oralarda aday olması sevindirici bir şeydi. Olmadı.» dedikten sonra iyice boşalveriyor: «İyi de olmuş. Ödülün sonunda bir de İsveç kralının önünde ödül kazananın söylev vermesi vardı. Yaşar Kemal iyi ki bu söylevi veremedi. İyi oldu bence. Demek iste-

diklerini düzeltmesi için ikinci bir söylev daha vermesi gerekirdi; olmazdı.»

Erdal Öz'ünki eleştirme mi, soyuta gitme üzerinde tartışma mı, yoksa kişiliğe saldıran eski ağızların yeni taamı mı?

Son olarak şunu demek isterim: İster mi Erdal Öz, bir tartışmaya girelim? İnsan soyuna sevgi-saygı yönünden: İNCE MEMED, ORTADİREK'le «Odalarda» yı karşılaştıralım. Hem böylece «sanateri» Erdal Öz'ün reklâmını da yapmış oluruz.

B E T E B E

MOZAİKLERİ

ŞEHİRLERİMİZİN

EVLERİMİZİN

ŞENLİĞİDİR.

Satış Mağazası : 22 21 11

Büro : 44 10 17

Fabrika : 21 18 41

Fakir Baykurt
KARIN AĞRISI

(Hikâyeler)

DÜN-BUGÜN Yayınları

Ankara
1961

F. 4 lira

Şinasi Sokak, Doğuş
Han, 37 - Ankara

Melih C. Anday
DOĞU-BATI

(Denemeler)

Ataç Yayını

İstanbul
1961

F. 3 lira

Ataç Kitabevi, Ankara
Cad. 45-18, İstanbul

Kemal Bilbaşar

**Ay Tutulduğu
Gece**

(Roman)

Kovan Yayınları
F. 4 lira

Birinci Beyler sokak, 16
İzmir

KİTAP BELLETEN

Aylık Bibliyografya ve
Biyografya Dergisi

P. K. 23, Beyazıt
İstanbul

Abone olun, Abone
bulun.

ipana
İSTERİZ

ipana

YALNIZ
ipana

Radlar R-4300 : 41

DIŞ SAĞLIĞI
ÇOCUKLUKTA BAŞLAR

ipana

ANTI-ENZYM, WD-9 LU DİŞ MACUNU

BAŞ ve ADALE AĞRILARINA KARŞI OPON FAYDALIDIR

OPON baş, diş, adale,
sinir, lumbago, ve roma-
tizma ağrılarını dindirir!

OPON bayanların muay-
yen zamanlardaki sancı-
larında faydalıdır

Sağlık mev-
zuunda ailenin
en yakın dos-
tunun doktoru
nüz olduğunu
unutmayınız

OPON

günde 6 adete kadar alınabilir

Faal 2586

Fiatı : 125 Kuruş